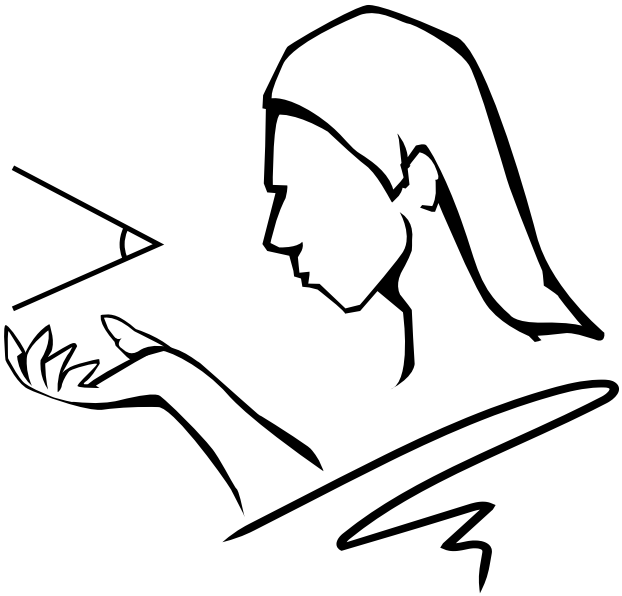

Om detta vill vi också kunna berätta

Att öka tillgängligheten i kulturlivet

Välja Vinkel
- ett arvsfondsprojekt

Produktion: Välja Vinkel.
Utgivare: Kulturens Bildningsverksamhet i samarbete med Kulturföreningen Kretsen.
Producerat i samarbete med: KKN
Grafisk formgivning: Clash Kommunikation
Tryck: Arkitektkopia Umeå, 2019
Illustration omslag: Ronnie Berg
Projektet Välja Vinkel genomförs med stöd från Arvsfonden.

FOTO: TOMAS IVERT

Tar man all kultur som idag finns att åtnjuta och sätter den i ett enda rum blir det nog en minst sagt överväldigande våg av intryck. För att ge överblick och perspektiv behövs kulturmedier. Ett reportage kan ge en inblick i en konstnärlig aktörs 20 år långa karriär, en recension kan sammanfatta för hela världen den händelse som bara ett hundratal besökare fick plats på och en bild kan säga mer än tusen ord. Helt enkelt är mediedokumentationen ett tillgängliggörande av kulturlivet och därmed kulturhistorien.

Men hur står det egentligen till med tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning som arbetar med dokumentation av kultur? Har dessa personer möjlighet att berätta för världen om den kultur de bevittnar? Här saknas ännu mycket kunskap och medvetenhet såväl i kulturlivet som i mediebranschen.

I detta häfte kommer du kunna läsa mer om hur projektet Välja Vinkel har arbetat med frågan.

Om Välja Vinkel

Välja Vinkel är ett Arvsfondsprojekt som pågått under perioden 2015-2018 och som arbetat för att personer med funktionsnedsättning på lika villkor ska kunna dokumentera kulturarrangemang i egenskap av fotografer, skribenter, recensenter med mera.

I detta arbete har ingått att kartlägga hur situationen ser ut samt att testa olika metoder för att förbättra tillgängligheten. Projektet har eftersträvat att föra upp frågan på agendan såväl inom kulturlivet som i mediebranschen. Målet för projektet har varit att ta fram metoder och strategier för att arbeta med tillgänglighet inom dessa områden och att sprida dessa metoder och strategier bland kulturlivets och mediebranschens aktörer.

Under projektets tre år har projektet drivit en egen tidning, Kulturvinkeln, där personer med funktionsnedsättning/ar varit delaktiga och producerat innehållet. Välja Vinkel har under projekttiden besökt olika kulturarrangemang för att testa tillgängligheten. I samråd med kulturarrangörer har projektet testat och utvecklat metoder för en ökad tillgänglighet.

Projektet har också vänt sig till mediebranschen för att utmana med frågor om tillgänglighet. Hur fungerar det i den ofta stressiga medievärlden om en person med funktionsnedsättning vill verka som journalist, fotograf, filmare och så vidare? Under projekttiden har projektet fördjupat dialogen med parter inom kultur- och mediebranschen för att förbättra tillgängligheten.

Ni kan även läsa mer om projektet i häftet ”En utmaning för media och kultur” samt ”Vem kan berätta om kulturlivet?” som båda finns att ladda ner på projektets hemsida: www.valjavinkel.se.

Kulturvinkeln

Kulturvinkeln är namnet på den tidning som projektet producerar för att synliggöra deltagarnas arbeten i form av reportage, krönikor, recensioner och annat. För läsaren är Kulturvinkeln en kulturtidning i största allmänhet. Det syns inte vilka artiklar som skrivits – eller vilka fotografier som tagits – av någon med funktionsnedsättning, och det är också det som är poängen.

Nedan, samt på nästa sida, visas uppslag ur tidigare nummer av Kulturvinkeln.

"En rullstol sitter inte i huvudet"

> „Jag har mer eller mindre eliminerat onska battre moljligheter eftersom ofullgangligheet varit ett faktum, jag har lart mig att finna mig i det.

Tillgängen till kultur

De alternativa uttryckens Eldorado

FOTO: BERNT LUNDQVIST

Nya vinklar, nya möjligheter

Man kan ställa sig frågan ”vad vinner vi på ökad tillgänglighet?”, eller så kan man vända på steken och istället fråga sig: ”Vad går vi miste om i dag, på grund av olika hinder?” Att ett fotodike inte har plats för en rullstol kan hindra den bästa av fotografer och rigida arbetsstrukturer kan innebära att den bästa av skribenter inte anställs på en mediebyrå och inte kan verka inom det yrke de är bäst på. Detta innebär också att det finns vissa unika perspektiv som inte kommer fram när kulturlivet dokumenteras.

Ordet kultur betyder ”att odla” och en odling mår allra bäst av en mångfald av frön. Att ha tillgänglighet ur ett kultur- och medieperspektiv öppnar dörrar och ger effekter. Skulle personer med funktionsnedsättning inkluderas i högre grad i kulturlivet och mediebranschen skulle det även ändra samhället i stort på ett positivt sätt. Tillgänglighet och mångfald är nyttigt och lönsamt, för oss alla.

Välkommen till

Om kulturlivet kan bli mer tillgängligt, vem är
Läs vad Kulturdjungelns representa
och fundera över v

Kulturdjungeln!

det i så fall som ska driva denna förändring?
anter har att säga om tillgänglighet
em som är lämplig!

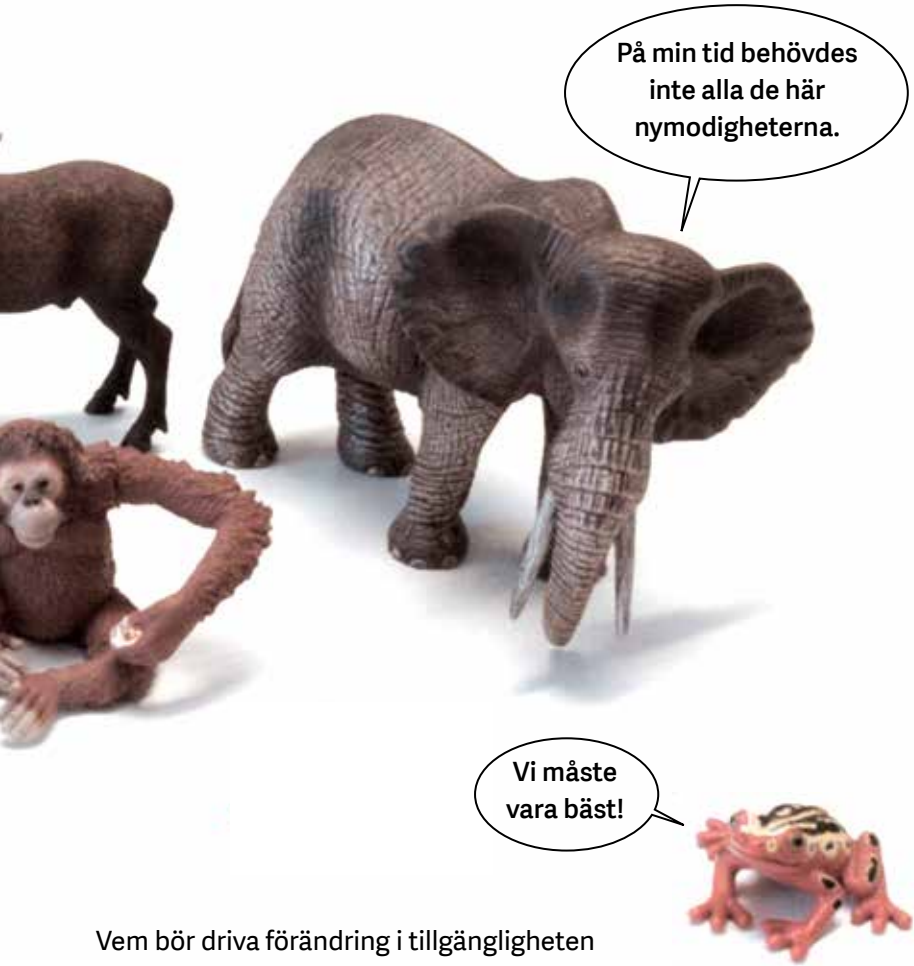

Vem bör driva förändring i tillgängligheten för kultur och media? Se nästa sida...

SVAR: Alla måste med!

Beroende på din egen inställning till tillgänglighet kanske du motsätter dig ett eller flera djurs deltagande i vårt hypotetiska arbetslag. Bejaka dina egna argument, bearbeta dem, lägg dem sedan åt sidan för tillfället och lär känna djuren från en ny vinkel.

ÅSNAN fäster sig lätt vid regler och rättvisa. "Vi välkomnar alla, men någon specialbehandling tänker vi inte ge. Ni vill väl bli behandlade som alla andra?" tycker Åsnan.

Åsnans brist:

■ Trångsynt, oförstående inför att behov kan se olika ut.

Åsnans dygder:

■ Värderar rättvisa.

■ Följer direktiv till punkt och pricka utan slarv.

Frågeställning: Bara för att alla är välkomna, betyder det att alla kan komma? Vad är rättvist?

ÄLGEN har ett krasst, realistiskt perspektiv och vakar nogsamt förråden för att säkerställa ett ansvarsfullt förvaltande av verksamhet och resurser. "Vi måste hålla budget", tycker Älgen.

Älgens brist:

■ Rädd för att ta risker, provar sällan det obeprövade och riskerar att missa det oväntade.

Älgens dygder:

■ Ansvarsfull och pålitlig.

■ Tar allt den rör vid på allvar, så även tillgänglighet.

Frågeställning: Vilka behov och vilka resurser finns för att öka tillgängligheten i ert arbete?

ELEFANTEN är en mäktig, rutinerad koloss med ofantliga resurser att tillgå men en tendens att vara bakåtsträvande, vilket riskerar att sätta ett frustrerande tvärstopp för nya möjligheter inom tillgänglighet. "Vi gör som vi gjort förr, för det gick alldeles utmärkt", menar Elefanten när förslag om förändring kommer på tapeten.

Elefantens brist:

■ Kortsiktigt fokus på att behålla en traditionell ordning, hämmar nödvändig utveckling.

Elefantens dygder:

■ Mängder av erfarenhet, resurser och kunskap att förvalta dessa.

■ Auktoritet och styrka att, om Elefanten bara vill, driva igenom betydande förändring.

Frågeställning: Vad har de starka aktörerna i medie- och kulturlivet för skyldighet att bidra till ökad tillgänglighet? Har de någon alls?

APAN är i högsta grad optimistisk och välvillig. ”Vi fixar allt!” är ambitionen, men huruvida Apan kan leverera den utlovade kompletta lösningen för tillgänglighet är en annan fråga, svaret är troligen nej.

Apans brist:

■ Naiv och impulsiv, riskerar att lova runt men hålla tunt.

Apans dygder:

■ Smittsam entusiasm.

■ Åstadkommer mycket om än inte allt med uppfinningsrikedom.

Frågeställning: Hur skulle den perfekta tillgänglighetslösningen för er verksamhet se ut, om resurserna inte hade någon begränsning?

HUNDEN resonerar som så att om den ska lära sig ett nytt trick så ska den också få en godbit för besväret. ”Annars får det vara”, är Hundens bestämda åsikt. Denna hållning innebär dock att när Hunden väl gått med på något så följs detta plikttroget.

Hundens brist:

■ Ovillig att göra något utan egen vinning.

Hundens dygder:

■ Stabil, eftersom Hunden inte kastar sig in i något den inte noga övervägt.

■ Lojal mot de mål den väl gått med på att uppnå.

Frågeställning: Är det verkligen bara en ren belastning att arbeta med tillgänglighet? Vad kan man tjäna på ökad tillgänglighet?

GRODAN tar tillgänglighet på blodigt allvar, men en oförlåtande attityd och fokus på principer över faktisk analys förgiftar den dialog som ett tillgänglighetsarbete bör innebära. ”Har vi inget schema i punktskrift? Då kan vi lika gärna ställa in!” Det är aldrig nog, det finns alltid någon aspekt som inte är tillgänglig, vilket kan minska intresset för andra att göra det de kan för tillgängligheten.

Grodans brist:

■ Negativ energi kring att arbeta med tillgänglighet där det blir ett tvång snarare än en vilja.

Grodans dygder:

■ Grodan ser till att tillgänglighet alltid är på agendan och inte ständigt prioriteras ner.

■ På samma sätt är det lätt att nöja sig med det enklaste eller vanligaste och Grodan hjälper där till att tänka steget längre, med sin strävan efter att vara bäst.

Frågeställning: Hur får vi arbetet med tillgänglighet att erkännas som såväl en angelägenhet som en angenämhet?

Slutsats

Alla har något att bidra med i arbetet och alla har sina utvecklingsområden. Det fina i kråksången är att när fler är med i konversationen kan man täcka varandras brister. Apan och Grodan är redan med på tåget att tillgänglighet är viktigt men de behöver också Hundens svårvunna men evigt lojala stöd, Åsnans koll på vad som egentligen gäller rent lagmässigt, Älgens förmåga att planera smart och sist men absolut inte minst Elefantens resursstyrka och gynnsamma position.

Om vi tar farväl av Kulturdjungeln så gäller samma princip för tillgänglighetsarbetet i den riktiga världen. Alla har föreställningar och idéer om vad som är rättvist, vad som är rimligt, vad som är bra, vad som är dåligt och så vidare. Likväl har alla sina styrkor och svagheter när det gäller att driva ett progressivt arbete. Bara genom en gedigen dialog, genuin vilja och god kunskap kan förbättring ske. Om bara två av tre av verktygen finns med i arbetet blir det möjligtvis en förändring men risken finns att det inte blir en förbättring.

FOTO: BERNT LUNDQVIST

Att tänka hela vägen...

Att tillgänglighet är bra betyder inte nödvändigtvis att det är enkelt alla gånger. Man kan till exempel ha tänkt till och valt en lokal med tillgänglig entré i markplan och handikapp-toalett på övervåningen som uppfyller alla tillgänglighetskrav men saknas det både hiss och ramp för att en hjulburen samarbetspart ska kunna ta sig till den där regelrätta handikapp-toaletten är allt detta till föga nytta.

Det är också viktigt att komma ihåg att tillgänglighet inte endast handlar om rumslig framkomlighet. Hur går det till exempel att snabbt tillskansa sig information om skyltar är allt som finns och den stressade fotografen har nedsatt syn? Var på en festival kan en recensent lugna ner sig, om denne får ett anfall av intrycksmässig överbelastning? Och om ett sådant vilrum finns, vad händer då om det i ett försök att göra det hemtrevligt är så flådigt pyntat att den intrycksmässiga överbelastningen förvärras?

Ofta när en arrangör endast ser till de lagar och direktiv som finns, snarare än praktisk och faktisk tillgänglighet, kan det uppstå lösningar som bara räcker halva vägen. Halva vägen kanske låter kompromissvänligt. Om man inte jämför det med att en tågresa skulle gå halva vägen till din avsedda destination och sedan lämna dig stående på en station som varken är hem eller dit du skulle.

Ibland är det förstås bortom arrangörens kontroll. Kanske har man tänkt på allt och förberett ett år i förväg med den absolut bästa lokalen men så faller det sig så illa att gatan utanför rivs upp för att förbereda ombyggnation och det blir krångligt att ta sig fram både för den hjulburne och för den som tar sig fram till fots. Det får dock inte avskräcka från att försöka – alla steg mot att göra kulturlivet mer tillgängligt tar oss ett steg framåt.

Att stå längst fram

Med åren har frågan om tillgänglighet tagit sig så pass långt att många arrangörer månar om tillgänglighet för publiken på olika arrangemang, men ännu är det en förhållandevis ny tanke att det skulle vara viktigt att tillgängliggöra för de som arbetar med att dokumentera arrangemangen. De lagar och incitament som finns för ökad tillgänglighet är riktade mot just publikgruppen – det finns en viss tendens att se personer med funktionsnedsättning som enbart konsumerande parter och inte aktivt deltagande sådana.

Väldigt få arbetar med tillgänglighet för de som verkar som journalister, fotografer och dylikt och det saknas både medvetenhet och kunskap om detta område inom såväl kulturlivet som mediebranschen. Troligen även inom många andra sektorer i samhället.

Huruvida det är bättre att stå längst fram vid räckena på konserten låter vi vara ett subjektivt påstående, men desto mer övertygade är vi om att det är bättre att stå i framkant, i frontlinje, vid barrikaderna om man så vill, för förbättring. Projektet Välja Vinkel hade sitt avslut 2018, men arbetet med ökad tillgänglighet för kultur och media har bara börjat och mycket ny mark finns att bryta för att ge alla människor, oavsett funktionsförmåga, möjligheten att berätta om dagens kulturliv som blir morgondagens kulturhistoria.

Fler perspektiv ger en annan berättelse än den normativa bilden. Vems historia som berättas, och hur, påverkas av vem det är som berättar. Upplevelsen som till exempel en icke-seende har av en kulturföreteelse är på intet sätt mindre än den seendes, snarare kan det finnas delar av upplevelsen som är unika för den icke-seende och som är värda att återberätta.

Nu är det din tur. Läs gärna våra tidigare häften, ”En utmaning för media och kultur” och ”Vem kan berätta om kulturlivet?” och reflektera över projektets fynd och de frågor som inte ännu besvarats. Fundera på om tillgänglighet för kultur och media är något du vill arbeta för. Sedan är det dags för dig att välja vinkel.

FOTO: ELIN LARSSON

Arvsfonden fördelar stöd till organisationer som driver ideell verksamhet och som arbetar för barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning. Det finns två sorters stöd - projektstöd och lokalstöd. De projekt som får stöd ska vara nyskapande och utvecklande och ligga utanför organisationens ordinarie verksamhet. Ett projekt får stöd ur Arvsfonden under högst tre år.

Det är myndigheten Arvsfondsdelegationen som beslutar om vilka projekt som ska få stöd, följer upp projekt som fått stöd, ser till att erfarenheterna från verksamheterna sprids samt informerar om Arvsfondens ändamål och hur fondmedlen används.
Läs mer: www.arvsfonden.se

KULTURENS

Kulturens är Sveriges nyaste studieförbund. Det bildades med syfte att sätta kulturfrågorna i fokus. Medlemsorganisationerna har det gemensamt att de alla är kulturorganisationer. Kulturens är det enda studieförbund som ägs av kulturlivets aktörer. Allas rätt till kultur är en viktig hörnsten för Kulturens och därför vill förbundet bland annat fördjupa arbetet med tillgänglighet tillsammans med föreningslivet.
Läs mer: www.kulturens.se

Projektet genomförs i samverkan med Kulturföreningen Kretsen i Umeå, som även var delaktig i skapandet av projektidén. Kulturföreningen Kretsen har en bred verksamhet med bland annat fotografering, videoskapande och olika sorters kulturarrangemang som exempelvis konserter. I och med projektet har föreningen fått möjlighet att arbeta fördjupat och kvalitativt med tillgänglighet.
Läs mer: www.kretsen.org

FOTO: BERNT LUNDQVIST

Välja Vinkel

- ett arvsfondsprojekt

KULTURENS

ARVSFONDEN

Kulturföreningen KRETSEN UMEÅ

www.valjavinkel.se
www.kulturvinkeln.se
www.kulturens.se
www.kretsen.org